

COMENTARIS A LES LLISTES D'AUS CAPTURADES A MALLORCA DE B. NADAL, PERÍODE 1970-1982

Jesús R. JURADO ¹
Pere VICENS ²

RESUM: *Comentaris a les llistes d'Aus capturades a Mallorca, període 1970-1982.* El present article és un recull de comentaris i observacions sobre les espècies més interessants que s'anomenen al treball d'en Bartomeu Nadal. Es fa una comparació dels estatus actuals de les espècies de les llistes amb la quantitat d'exemplars capturats i les dates de captura. Per algunes espècies es suggereix un canvi de l'estatus actual.

Paraules clau: ocells, registres, estatus, Mallorca, Illes Balears.

SUMMARY: *Commentaries on the lists of Birds captured in Mallorca by B. Nadal, during the periods 1970-1982.* This article is the recollection of commentaries and observations on the most interesting species mentioned in Tomeu Nadal's work. We compare the current status of the species on his lists with the quantity and dates of the birds captured. For some of the species a change of status is suggested.

Key words: birds, records, status, Mallorca, Balearic Islands.

¹ GOB-Mallorca, jrjurado@telefonica.net

² GOB-Mallorca, perevicens@ono.com

Una vegada redescoberta la persona i la tasca de Bartomeu Nadal i Oliver per part de la majoria dels socis del GOB amb l'article aparegut al número 15 de *Es Busqueret* (JURADO, 2007) cal dir que en Bartomeu es va comprometre a fer-nos arribar un recull on tornaria a fer públiques les cites que no havia publicat. I al gener ja ens va cridar per donar-nos (literalment) els manuscrits: un gruix de papers escrits a bolígraf.

El que en principi havia de ser "la revisió del treball d'en Bartomeu Nadal" es va convertir en una emoció que creixia cada vegada que descobríem les dades sobre totes i cada una de les espècies citades. Per això no hem pogut estar sense fer aquests apunts com a complement al treball d'en NADAL (2008).

Sense cap dubte, el més interessant d'aquestes noves llistes és el descobriment de primeres i úniques cites dins l'ornitologia balear. També és important la confirmació de determinades tendències en el costums d'algunes espècies d'aucells, observats en els darrers 20 anys de recollida de dades pels membres del GOB.

D'aquestes dades inèdites, fins ara, de la Llista general destacaríem el següent:

— La captura del pelicà *Pelecanus onocrotalus* al 1981 és la primera (i darrera) cita moderna d'aquesta espècie accidental. L'autor ja ens avisa i no descarta que l'animal fos caçat després d'una alliberació accidental.

— No són habituals les observacions estivals de mascarell *Morus bas-*

sanus a les aigües balears. Solament hi ha 3 cites dels mesos de juny i juliol des del 1985 fins al 2007. Amb aquest registre del juny de 1976 ja en són 4, pel que es podria considerar perfectament com a ocasional a l'estiu.

— Són interessants per la seva raresa (fins i tot en l'actualitat) les observacions de torets *Ardeola ralloides* a l'hivern (Felanitx, novembre de 1971) i estivals (Palma, juny de 1972).

— Remarcable també és el recull de cites d'esplugabous *Bubulcus ibis*. Aquesta espècie és considerada com a hivernant regular des del 1987 a partir d'un nucli de s'Albufera de Mallorca. En aquest recull de dades destaquen l'hivern de 1970 (amb 4 exemplars) i de 1973 (amb 6 exemplars).

— De l'aligot vesper *Pernis apivorus* sorprenen dues dades hivernals (les del 15 de desembre de 1977, a Felanitx i de l'11 de desembre de 1980 a Campos). Aquesta espècie migrant solament ha estat citada 4 vegades com a hivernant a Mallorca: al novembre de 1992, al gener del 2006 i al febrer del 2000 i 2006. Crida també l'atenció una dada estival, la de Porreres de l'11 de juny de 1980.

— La cita de l'arpella cendrosa *Circus pygargus* caçada a Manacor al gener de 1971 és una de les poques dades d'aquesta espècie a l'hivern. Solament hi ha 4 cites més (dues del gener i febrer de 1987 i dues del novembre de 1991)... encara que la seva fàcil confusió amb l'esperver d'albufera *Circus cyaneus*, molt més habitual a l'hivern, fa agafar aquests cites amb una mica de precaució.

— Sorpren el nombre elevat de cites de guàtlera maresa *Crex crex* (8 exemplars en 10 anys, des del 1970 al 1980) si les comparem amb les 9 citacions a l'*AOB* des del 1985 fins el 2006. Actualment està considerada com a

espècie accidental, però molt possiblement hi podria haver una major presència migratòria a zones poc prospectades pels ornitòlegs actuals (garrigues d'interior, marines).

— Una altra vegada, en Bartomeu Nadal és l'autor de la darrera cita moderna de sisó *Tetrax tetrax*. La primera cita, i única fins ara a les Balears, també és fruit del seu treball a la dècada dels anys 60.

— És estranya i interessant la quantitat de cites hivernals de la gavina de bec prim *Larus genei*. Les dades modernes d'exemplars hivernant són molt més escasses i aïllades, sempre d'un ex. els mesos de novembre del 1993 i de desembre del 1991 i del 1997.

— Sobre el cucui reial *Clamator glandarius*, no es tenia constància de la possibilitat de tenir una ocasional població hivernant. Per tant, destaquen molt les dues captures del desembre de 1970 i les del gener dels anys 1971 i 1979.

— Del gaig blau *Coracias garrulus* criden l'atenció les captures a mitjans de juny de 1972 a Sóller i les de Manacor i Santanyí al 1980. En el mateix sentit, també es coneixien molt poques dades d'exemplars a l'hivern, com la del gener de 1973.

— Una captura d'oriol *Oriolus oriolus* a les darreries de juny del 1972 pot fer pensar que la cria ocasional era factible ja en aquell any... i també contrasta molt el fet que, malgrat estar catalogat com a "migrant molt escàs", les captures eren molt abundants en alguns anys (15 exemplars al 1971, 12 exs. al 1972).

Totes i cada una de les altres espècies que surten a la Llista d'espècies dubtoses, extingides o erròniament citades a Balears i a la relació d'Espècies no catalogades tenen una vàlua enorme i mereixen una especial atenció, però destaquen sobre tot les següents:

— Xoriguer petit *Falco naumani* (12 d'agost de 1970). És de les poques cites modernes d'aquesta espècie, catalogada actualment com a migrant rar.

— Siboc *Caprimulgus ruficollis* (mitjans i darreries de maig dels anys 1970 i 1971). Primera citació segura a les Balears. Hi han dues citacions dubtoses, prèvies a la de B. Nadal, com a nidificant al 1935-36, però possiblement es tracta d'una confusió amb *C. europaeus* (Bernis, 1958). Darrerament hi ha 8 dades modernes d'exemplars capturats a Cabrera i a l'illa de l'Aire, a Menorca, entre els mesos d'abril i maig entre els anys 1994 i 2006. Per ventura caldria modificar el seu estatus actual d'accidental pel de migrant rar.

— Picot menut *Dendrocopos minor* (10 de desembre de 1973). Espècie que surt citada a Menorca, a l'obra de RAMIS (1814), i a Mallorca a les d'en WEYLER (1854), i BARCELÓ (1866). Aquesta és, però, la primera cita moderna i segura. Caldria catalogar-la com a accidental.

— Calàndria *Melanocorypha calandra* (12 d'agost de 1971). Des de llavors no hi ha cap d'altra cita. El seu estatus no està catalogat actualment, pel que ho podria ser com a accidental.

— Pinsà borroner *Pyrrhula pyrrhula* (22 de gener de 1972). Des de llavors no hi ha cap d'altra cita. El seu estatus no està catalogat actualment, pel que ho podria ser com a accidental.

— Oca de les neus. *Anser caerulescens* (desembre dels anys 1971 i 1972). Espècie no citada amb anterioritat a les Balears. Hi ha una cita recent sense homologar d'*Anser rossii* (d'aspecte molt semblant però una mica més petita) al gener de 2003 a s'Albufera de Mallorca. Caldria catalogar-la com a accidental.

— Cigonya negra *Ciconia nigra* (14 de desembre de 1970). Confirma

algunes dades actuals d'hivernada ocasional d'exemplars immadurs.

— Astor *Accipiter gentilis* (14 d'octubre de 1970 i 10 de desembre de 1971). Només hi ha una dada moderna, al 2006 a Menorca. El seu estatus no està catalogat actualment, pel que ho podria ser com a accidental.

— Titina grossa *Anthus richardi* (18 de maig de 1970). És la segona citació d'aquesta espècie a les Balears. La primera és d'en SOUTHERN (1957) que descriu 5 exemplars junts a l'àrea de la platja d'Alcúdia al març de 1957, citació recollida per TATO (1957) on se li aplicà el nom comú de "piula". Aquesta espècie actualment està catalogada com a divagant però té més de 9 citacions (algunes de les quals de presència hivernal continuada durant varis mesos) a Mallorca, sobretot a s'Albufereta de Pollença, des del 19 d'abril de 1994 al desembre de 1997. El seu estatus podria revisar-se i passar de divagant a accidental o migrant rar.

— Botxí septentrional *Lanius excubitor* (3 d'abril de 1970). En Bartomeu Nadal va diferenciar la primera cita per a Balears del que avui és una espècie nova i separada del botxí meridional *Lanius meridionalis* (abans *Lanius excubitor meridionalis*). De fet, dins les seves anotacions ja surten separades a nivell de subespècie i catalogades a llistes diferents, fet que es comença a recollir a l'*AOB* a partir de l'any 2000.

— Picot verd *Picus viridis*. Es cataloga com a accidental a Mallorca a partir de l'*AOB* 2004, però no hi havia cap cita en els darrers 20 anys. Per això es pot citar aquesta notificació del novembre de 1972 a Portocolom com a primera (i darrera) observació moderna a les Balears.

— Gaig *Garrulus glandarius*. De les 5 captures entre els anys 1972 al

1976 destaquen les cites hivernants de dia 2 de febrer de 1972 i de 30 de novembre de 1976. Actualment està catalogat com a accidental, però per ventura podria contemplar-se la revisió com a migrant rar.

— Garsa *Pica pica*. Una de les espècies rares a les Balears amb més dades: 9 captures entre els anys 1971 i 1977. Destaquen 4 cites ben hivernals (21 de novembre de 1972, 6 de desembre de 1976, 12 de gener i 15 de desembre de 1997) i dues dades estivals (19 de juny i 6 d'agost de 1972). Podrien ser exemplars introduïts, o escapats de captivitat. La poca citació d'exemplars en èpoques recents i la seva alta detectabilitat fa pensar que no hi ha una migració regular.

AGRAÏMENTS

És un goig i un privilegi veure que la part final de l'esforç i la constància d'en Bartomeu Nadal ha sortit a la llum. Dotzenes de dades restaven dormides dins de les seves llibretes, totes ordenades i a punt de trobar un forat per on sortir... i aquest forat es va fer l'estiu de l'any passat, a Felanitx, arran d'una trobada entre tres generacions d'ornitòlegs illencs.

Una altre observació: si no arriba a ser per l'oportunitat de treballar una miqueta a la col·lecció d'aus embalsamades del museu d'Artà amb na Catalina Artigues i en Toni Muñoz aquestes llistes tampoc haurien sortit del carrer dels Proïssos, on hi té la casa la família Nadal. El museu va detonar l'acció de cercar-lo i de conèixer la possibilitat de veure'l. I no aturarem fins que acabarem asseguts a una cadira, davant d'en Tomeu i del seu caramull de llibres i dades.

A la fi, amb aquest recull, el cercle es tanca. La volta que començares, Tomeu, a l'any 1958 amb les publicacions curoses i ordenades, et torna a posar a la sortida, al

davant... i, de retruc, ens recordes una vegada més que cal sempre revisar el fonament i la doctrina. Que cal ser metòdics, que cal tenir les coses clares i que l'aplicació disciplinada d'una norma és la millor eina de la ciència.

La saviesa d'avui és el producte de l'esforç del passat, res més senzill i més cert. Ara nosaltres ja tenim noves dades. Ara tenim més coneixements i gaudim de més història... Anem a aprofitar-la per posar les llums dels treballs del futur. Anem, també, a disfrutar-la. Gràcies per tot, Tomeu...!

BIBLIOGRAFIA

- BARCELÓ I COMBIS, F. 1866. *Catálogo Metódico de las Aves observadas en las Islas Baleares*. Revista de los progresos de las Ciencias. tom. 15, nº 1.
- BERNIS, F. 1958. *Ardeola*, vol. IV. SEO.
- JURADO, J.R. 2007. Bartomeu Nadal, un ornitòleg de taller. *Es Busqueret* 15: 6-10. GOB.
- NADAL, B. 2008. Aus capturades a Mallorca, període 1970-1982. *AOB*, vol. 22: 21-32. Palma. GOB.
- RAMIS i RAMIS, J. 1814. *Specimen animalium, vegetabilium, et mineralium in insula Minorica frequentorum ad normam linnaeani systematis*. Ex. Petrus Antonius Serra. Magone Balearium.
- SOUTHERN J. B. 1957. *Ardeola* vol. IV. SEO.
- TATO CUMMING, J.J. 1957. *Revista ornitològica Balearica*, núm 2. Palma.
- WEYLER Y LAVIÑA, F. 1854. *Topografía Fisi-co-Médica de las Islas Baleares*. El Tall Ed., Facsímils/2D. Palma de Mallorca.

APÈNDIX

Altres fonts consultades no llistades a la bibliografia:

Anuari Ornitològic de les Balears (AOB), GOB: Registres ornitològics del núm. 1 (1987) al 21 (2007); Homologació de rareses ornitològiques a Balears del núm. 6 (1992) al 21 (2007).

(*Rebut: 01.03.08; Acceptat: 22.03.08*)